

כח"ק ק"ח (1)

ט"ז ע"א

שאף הן היו באותו הגם. כדאמרינן (סוטה דף י"א): בשכר נשים לדקניות שבאותו הדור נגאלו וכן נצי מקרא מגילה נמי אמרינן הכי דמשום דע"י אסתר נגאלו וכן גבי נר חנוכה במסכת שבת (ד' ע"ג): [בדי מויגת בוס יפה. שיעורו רובע] רביעית כדי שימוגנו ויעמוד על רביעית לוג דחמרא דלא דרי על חד חלת מיא לאו חמרא הוא וקא סלקא

שאף הן היו באותו הגם. ואי לאו הא טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממלח עשה שהזמן גרמא אף ע"ג דארבעה כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון: ה"ו באותו הגם. פ"י רש"ס שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובהנחה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאינן עיקר ועוד דבירושלמי גריס שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאנד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הגם כי בסוכות הושבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הגם: שתאן הי יצא. משמע

ואמר ר' יהושע בן לוי "נשים חייבות בארבעה כוסות הללו"  
שאף הן היו באותו הגם. א"ר יהודה אמר

ס"ט גח"ק (2)  
מצוה כא

### מצות סיפור יציאת מצרים

(א) לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו

שם, שנאמר [שמות י"ג, ח'] והגדת לבנך וגו'. וכבר פירשו חכמים דמצות הגדה זו היא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתוב לבנך, דלאו דוקא בנו, אלא אפילו עם כל בריה.

וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתנו מהן. ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח: ואין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפלותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות אל היש שהם עליו, ובידו לשנותם אל הישי שיחפוץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם!

מגילה ק"ג (3)

ואריב"ל "נשים חייבות במקרא מגילה" שאף הן היו באותו הגם ואמר רבי

ט"ז ע"א

שאף הן היו באותו הגם. פירש רש"ס שטיקר הגם היה על ידן צפורים על ידי אסתר בחנוכה על ידי יהודית בפסח שבזכות לדקניות שבאותו הדור נגאלו וקשה דלשון שאף הן משמע שהן טפלות ולפירושו היה לו לומר שהן לכך נראה לי שאף הן היו בספק דלהשמיד ולהרוג וכן בפסח שהיו משועבדות לפרעה במצרים וכן בחנוכה הגזירה היתה מאד עליהן. גבי מצה יש מקשה למה לי היקשא "דכל שיטנו בכל האכל חמץ ישנו בקום אכול מצה חיפוק ליה מטעם שהן היו באותו הגם וי"ל דמשום הא טעמא לא מחייבא אלא מדרבנן אי לאו מהיקשא ורבינו יוסף איש ירושלים תירץ

דסלקא דעתך למיפטרה מגזירה שזה דט"ו ע"ו דחג הקוכות כדפי' פרק אלו עוברין (פסחים מג: ד"ה סלקא"י): פס"ק ואומר על הנסים בחפלה ובהודאה ויש שאין אומרים כח

(ו) ונוהגת בזכרים ונקבות, בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ביטל עשה.

והנה אס נשים חייבות, מוליאות הנשים, ואס הן ילאו אס מוליאות, זה תלוי  
אס נשים בכלל ערבות, עיין בראשונים ובכמה מקומות בל"ח [סי'  
קפ"ו ס"א ורע"א ס"ב], וטומטום מוליא ג"כ, ואנדרוגיטוס אס מוליא עיין הל'  
מגילה סי' תרפ"ט ס"ג, ואס אין נשים חייבות אין מוליאות הנשים, וגם  
טומטום אף מינו אינו מוליא, ואנדרוגיטוס מוליא את מינו, והלוי עבד והלוי בן  
חורין אף לעלמו אינו מוליא כמו שופר, עיין דינים אלו בר"ה כ"ט ע"א והל'  
שופר לו"ח סי' הקפ"ט ס"ה, דזה פשוט דעבדים שויס לנשים. וקטן ושוטה  
אינם מוליאין דאינם בני חובא, אך חרש בלאו הכי לא שייך שיוליא דאינו מדבר,  
אך חרש המדבר ואינו שומע אס הייב בסיפור יליאת מלרים, דאפשר דלריך  
להשמיע לאזניו, עיין הלכות קריאת שמע [ר"מ פ"ב ה"ח, שו"ע לו"ח סי' ס"ב  
ס"ג], ובסוגיא דברכות ט"ו ע"א לענין מצוות אס לא השמיע לאזניו, ועיין שאגת  
אריה [סי' ו', ו'] ואחרונים, ולריך קונטרס מיוחד לדבר כל המצוות החלויות  
בדיבור ואין כאן מקומו.

ומדרבנן נודאי גם נשים חייבות, דחייבות בארבע כוסות וכן בהלל בליל  
פסח, עיין בסוכה ל"ח ע"א בסוגיא דאשה וקטן מקרין את  
ההלל עונין אחריהם וכו', עיין תוס' [ד"ה מי שהיה], וכן עבדים חייבים מטעם  
זה. ולענין אס דרבנן יכול להוליא המהויב מן התורה עיין לו"ח בכמה מקומות  
[עיין סי' קפ"ו ס"א] ובאחרונים.

5) ערוך השולחן תל"ה

מן וגם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל המצות  
השייך לאותו לילה כמו אכילת מצה ואמירת  
ההגדה ואם אין יכולות להגיד בעצמן ישמעו ההגדה  
משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל  
עליו מצות כל שישנו באכילת חמץ ישנו באכילת  
מצה והנשים ישנן באיסור חמץ דלא תעשה מצוות  
נשים כאנשים ולכן חייבות גם באכילת מצה אע"ג  
שהו ס"ע שהזמן נרמא וממילא כיון שחייבות במצה  
חייבות גם בפסח ומרור שהרי איתקשו זל"ו כדכתיב  
על מצות ומרורים יאכלוהו ואע"ג דמרור בזמנה  
דרבנן ס"מ כל דתקון רבנן בעין דאורייתא תקו

ומסיקא שגם חייבות בכל מצות הלילה שכולן עניין  
אחד הן ועוד שהרי בזכות נשים צדקניות נגארו  
אבותינו ממצרים ולכן פשימא שהחיוב עליהן בכל  
מצות הלילה שהוא רק משום גאולת מצרים ולכן צריך  
ליהן כוס לכל אחד מבני ביתו הן זכרים הן נקיבות  
ואפילו תנוקות שהגיעו לחנוך מצוה ליהן לכל אחד  
כוס לפניו והגיע לחינוך מקרי כבן ה' כבן ר' (ח"י  
סקנ"ו) ואם לא נתן לא עיבב (שם) ויכול ליתן להם  
כוס קטן (פס"ו) ואין צריכין לשתות אלא מעט וכתב  
רבינו הרמ"א בסעיף ס"ו דאין ליקח כוס שפיו צר  
בעין קלו"ק גלא"ז מפני שלא יוכל לשתות רביעית  
כאחד ובכוס של ברהמ"ו בלא"ה אין לוקחין אותו וע'  
לעיל סי' קפ"ג וכן בכוס של קידוש וע' לעיל סי'  
רע"א עכ"ל ולפני תנוקות אין קפידא ויראה לי דאע"ג  
דבכל מקום אין הבנות בכלל חטך ס"מ בליל פסח  
צריך לחנכן גם כן מפני שעיקר האמונה תלוי  
ביציאת מצרים ומצוה לחלק לתנוקות כליות ואנזים  
כדי שיראו שינוי וישאלו והתורה הקפידה על שאלת  
הבנים בלילה הזה כס"ש בסעיף ב' :

גרמן שנים חייבות, קידוש היום ואכילת מצה ופסח ושמחה והקהל, ולא חשיב  
זה, מהיכא חיתי יתחייבו נשים במצוה זו"א, ולומר הטעם שנים היו ג"כ  
באותו הנס, כמו מקרא מגילה [עיין מגילה ד' ע"א] וארבע כוסות [עיין פסחים  
ק"ח ע"ג], כבר הוכיחו החוס' בכמה מקומות [עי"ש] ודבר זה אינו אלא  
דרבנן י"ו, ועיין שאגת אריה הל' קריאת שמע  
[סי' י"ב], בירר בראיות דגם בכל השנה נשים  
פטורות מזכירת יליאת מלרים מפני שהזמן  
גרמא, מכל שכן מצוה זו שהיא פעם אחת  
בשנה ודאי הזמן גרמא, ולא מלאחי בשום פנים  
טעם למה יתחייבו נשים.

ואפשר לומר, לפי מה שהביא הר"מ  
כאן פסקו זה דזכור את היום  
הזה אשר ילאתם ממלרים, כמו שנאמר זכור  
את יום השבת לקדשו [שמות כ', ח'], אס כן  
אפשר דהוי גזירה שוה מקידוש של שבת, כמו  
דשם נשים חייבות הוא הדין כאן, אבל באמת  
בש"ס דילן אינו מוזכר, ועיין דף קי"ו ע"ב  
דילפינן הזכרת יליאת מלרים בקידוש היום  
מלמען זכור ולא מן זכור, וראייהו בספר המצוות להר"מ ע"ה קנ"ו שכתב דזכור  
הוא מצוה כמו זכור את יום השבת, ואין כוונתו לגזירה שוה, רק הביא דלריך  
להזכיר בפה, ואין המכילתא [שהביא הר"מ שם] בידי לעיין נה, אבל כיון דהר"מ  
לא הביא דין זה ואין עולה על זכרוני מי שיביא זה, דברי הרב המחבר לע"ג מנין  
לו לחייב נשים בפשיטות במצוה זו.

ואין ראיה מאשהו שחלמו [פסחים קט"ו ע"א], היינו דמצוה עליו שיהיה  
קן, אבל על האשה ודאי אין מצוה כלל, וגם ההומא של הרב המחבר  
מביא לדי קולא, כי לדבריו נשים מוליאות הנשים ידי טובה בסיפור יליאת  
מלרים, ובאמת כל שאינו מחויב בדבר אינו מוליא, עיין ש"ס [שם ע"ב] גבי רב  
יוסף ורב ששת דאמרו אגדתא וכו'. ולומר כיון דהתורה אמרה בעבור זה בשעה  
שיש מצוה וכו', והן חייבות באכילת מצוה חייבות ג"כ בזה, אף זה כלום, דהתורה  
כתבה לגבי הנשים דלאו הוא זמן חיוב, ומלינו כיוצא בזה במצוות אחרות ומ"מ אין  
הנשים חייבות, ולע"ג בזה.

פ"ע י"ג י"ד (מד) יגם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל  
(מה) מצות הנוהגות באותו לילה: טו' תינוקות שהגיעו לחינוך (מו) מצוה ליתן לכל אחד (מו) כוסו

פ"ע י"ג

6

(מד) גם הנשים חייבות. דאף שהוא מצוה שהזמן גרמא  
מ"מ חייבות (נט) שאף הן היו באותו הנס: (מה) מצות הנוהגות  
וכו'. כגון מצה ומרור ואמירת הגדה: טו' (מו) מצוה ליתן וכו'.

פ"ע י"ד

(נו) \* ואינו מברך אחריו ויקח מצה (נו) והאמצעית ויבצענה לשתיים (נח) ויתן חציה לאחד מהמסובין  
לשומרה (יט) לאפיקומן ונותנין אותה (נט) תחת המפה וחציה השני ישים בין שתי השלימות (ס) ויגביה  
(כ) הקערה ויש בה המצות ויאמר (כא) הא לחמא עניא עד מה נשתנה: (סב) ויאמרו  
(סג) נלשון שמעניס הנשים והקטנים או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדרי כל ההגדה נ"ל לע"ז (סד) כדי  
שיצו הנשים והקטנים. (כל זו ומהר"ל). ואז יצוה (כג) להסירם מעל השלחן (סה) ולהניחם בסוף  
השלחן כאלו כבר אכלו כדי שיראו התינוקות (כג) וישאלו: ז' מוזגין לו (סז) מיד (סח) כוס שני

7

פ"ע י"ד

וכו'. ר"ל מהא לחמא ואילך והוא התחלת הגדה: (סג) בלשון  
שמבינים וכו'. ויקיים בזה מה שאמר הכתוב והגדת לבנך וגו':  
(סד) כדי שיבינו הנשים. שהרי גם נשים חייבות במצות הלילה  
ובאמירת הגדה וכנ"ל בסימן תע"ב סי"ד ולכן החיוב גם על  
המשרתת שתשב אצל השולחן ותשמע כל ההגדה ואם צריכות לצאת  
לחוץ לבשל עכ"פ מחויבת לשמוע הקידוש וכשיגיע לר"ג אומר כל שלא אמר וכו' הכנוס ותשמע עד לאחר שתיית כוס ב' שהרי מי  
שלא אמר ג' דברים הללו לא יצא ונוהגין שגם קוראין אותן שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקב"ה על מצרים כדי להגיד להם כמה  
נסים עשה הקב"ה בשביל ישראל [ח"א]: (סה) ולהניחם בסוף השלחן

שו"ך דהוא סוגיא מפורשת דמלך וסיפור  
יציאת מצרים תלוי זב"ז דבפסחים  
קט"ז ב' קאמר ראב"י סומא פטור מלומר  
הגדה כתיב הכא בעבור זה וכו' ופרכינן מהא  
דר"פ ור' יוסף אמרי אגדתא להוליא ב"ב  
אלמא דמחוייבין בהגדה [דאינו מחוייב אינו  
יכול להוליא את המחוייב בדבר] ומשני  
קסברי רבנן [היינו ר"פ ור"י] מלך בזמן הזה  
דרבנן [פי' ומדרבנן גם סומא מחוייב] והשתא  
מה ענין מלך לאגדתא הול"ל אגדתא בזמן  
הזה דרבנן ועוד דאין קום מקום לחלק לענין  
הגדה מזמן הבית לזמן הזה דבשלמא במלך  
י"ל דבזמן הזה דרבנן משום דכתיב מלכות על  
מרורים יאכלוהו ותלוי במלכות פסח אבל מה  
ענין אגדתא לזמן הזה אע"כ דענין אגדתא  
מישך שייכא למלכות מלך, וכמו דבדליכא  
מלכות מלך ליכא מלכות הגדה ה"נ בנשים  
דאיתנהו במלך ע"כ איתנהו בהגדה [אף שיך  
לחלק קלח דהגדה תלוי במלכות מלך ומלכות  
מלך אינו תלוי בהגדה] וכן אמר התם דגם  
ראב"י סובר מלך בזמן הזה דרבנן אלא  
דסובר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון  
ולא תקון רבנן בזמן הזה בסומא כיון דבזמן  
הדיח נמי פטור מאגדתא וממילא פטור

סימן ק"ח  
כתב ר"י ק"ח (ה) פ"ע י"ג

בענין חיובא דנשים במצות סיפור  
יציאת מצרים

כתב החינוך במלכות כ"ח דמלכות זו דסיפור  
יציאת מצרים כליל פסח נוהג בזכרים  
ונקבות היינו דגם נשים חייבות במלכות הגדה  
מדאורייתא וכמנחת חינוך תמה דהא הוי  
מלכות עשה שהזמן גרמא ונהי דאיתרבו למלך  
מקרא דכל שיסנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום  
אכול מלך במלכות הגדה לא איתרבו ואי מקום  
שאף הן היו באותו הנס ז"א אלא מדרבנן  
כמש"כ ההוס', ולענ"ד דעת החינוך שענין  
הגדה וסיפור יציאת מצרים הוא סעיף מעניני  
מלכות מלך ושייכא למלכות מלך ויסוד לזה  
מהא דדרשין לחם עונין שעונין עליו דברים  
הרבה ומשמע שהוא תנאי וחלק ממלכות  
הלחם מלך שיהו עונין עליו דברים היינו  
סיפור יציאת מצרים ואל"ל דנשים פטורות  
מהגדה ממילא הרי אין המלך שלה לחם  
שעונין עליו דברים ובע"כ שהם חייבים  
במלכות דסיפור יציאת מצרים.

ממלה דהרי משמע דלראב"י בזמן הזה סומא  
 פטור לגמרי ממלה אפי' מדרבנן הרי דכל  
 שאינו במלות אגדתא אינו במלות מלה  
 ומדמחייבי נשים במלה ע"כ ל"ל דמחייבי נמי  
 במלות אגדתא.

והנה החס חנן ר"ג אומר כל שלא אמר ג'  
 דברים אלו לא ילא ידי חובתו וכו'  
 פסח זה וכו' ע"ש שפסח המקום ב"ה על בתי  
 אבותינו במלרים מלה זו וכו' ע"ש שלא  
 הספיק בליקם וכו' ויש לעיין מה פירוש לא  
 ילא יד"ח אס ר"ל שלא ילא יד"ח מלות סיפור  
 יליאת מלרים או דר"ל שלא ילא יד"ח מלות  
 פסח מלה ומרור [וענין לא ילא יד"ח פירש  
 הר"ן ז"ל שלא ילא יד"ח מלה כהוגן אבל  
 מ"מ עיקר המלה ילא ע"ש] ומדמייתי עלה  
 קרא דואמרתם זבח פסח משמע דר"ל דלא  
 ילא יד"ח פסח שמהנאי פסח הוא לומר  
 ולבאר טעמו [ומלה ומרור איתקוש בזה  
 לפסח כמש"כ החוס' שס ד"ה ואמרתם] וא"כ  
 ה"ה במלה בדלא אמר טעמו לא ילא יד"ח  
 מלה ומוכח מכאן דענין מלות מלה זהוקה  
 לסיפור ענינו וממילא דנשים שמחוייבות  
 במלה ע"כ דמחוייבות לומר ענינו וטעמו  
 ומכאן ג"כ סמוכין דענין סיפור יליאת מלרים  
 מישך שייך למלות מלה.

וראיתי בתפא"י על משניות שפירש לא ילא  
 יד"ח שאמר ר"ג היינו שלא ילא  
 יד"ח סיפור יליאת מלרים ולענ"ד כמדומה  
 שאינו במשמע כן אלא ר"ל שלא ילא יד"ח  
 פסח מלה ומרור.

סימן נב

## נשים בסיפור יציאת מצרים

בעזרה"ת אור לט' ניסן תשמ"ז

לפאר מע"כ מח"ו הגאון המפורסם פאר הדור והדרו עמוד ההוראה וכו' וכו' הגרש"י אלישיב שליט"א  
שלום וברכה וכ"ט סלה  
אחרי דרישת שלום בכל הכבוד הנני לברך את הדר"ג שליט"א וכל משפחתו הכבודה וכו' בחג כשר ושמח וכ"ט.  
המצפה לרחמי שמים כל הימים

יעקב ישראל קניבסקי

**בחינוך מצוה כ"א** במצות 'סיפור' יצי"מ סיים ונוהג בזכרים ובנקבות היינו דגם נשים חייבות במצוה זו.  
**ובמנ"ח** תמה דהא הוה ל"י מצות עשה שהזמ"ג ולא אשכחן בפסחים מ"ג דאיתרבו אלא למצה מקרא  
דכל שישנו בבל תאכל חמץ וכו' ומנה ל"י לרבות סיפור יצי"מ, ואם משום דאף הן היו  
באותו הנס ז"א אלא מדרבנן ע"כ.

**וצ"ל** דדעת החינוך דמצות סיפור יצי"מ מישך שייכא במצות מצה דמתנאי וגדרי מצה הוא לספר  
ביצי"מ ומקור לזה מקרא דלחם עוני דדרשינן בדף קט"ו ובדף ל"ו לחם עוני שעונין עליו דברים  
הרבה וברש"י ז"ל שאומרים עליו הגדה והלל וא"כ כיון שנשים איתרבו למצה איתרבו לכל פרטי דיני  
מצה ובכללם שיהי' לחם עוני דהיינו סיפור יצי"מ.

\* \* \*

בעזרה"ת י"ג ניסן תשמ"ז

למע"כ ידינ"ע מחותני צים"ע מוהרי"י קניבסקי שליט"א

שלום וברכה וכ"ט

בוה הנני לברכו מעומקא דליבאי בברכת חג כשר ושמח להדר"ג ולכל משפחתו ולכל הנלוים אליו.

יגיענו למועדים ולרגלים אחרים שמחים וכו' ותחזינה עינינו בגאולה שלמה וישועה קרובה,

ידידוש"ת חותם בברכה

יוסף שלום אלישיב

גרידא מרבינן מלא תאכל עליו חמץ וכו' משום דחייב  
אכי"מ גרידא בזמן שאין ק"פ איתרבאי מקרא דבערב  
תאכלו מצות הנאמר לדורות, גם לענין חיוב ק"פ, יש  
צורך לרבות נשים למאן דס"ל הכי (עי' פסחים צ"א)  
לאפוקי ממשמעותא דאיש הכתוב בפרשה וקיי"ל הכי  
וא"כ הגם דכלל זה דאף הן היו באותו הנס לא בא  
לחייבן אלא מדרבנן, מ"מ במצות סיפור יצי"מ דאף הן  
התחייבו במצרים י"ל דנשארן בחיובן גם מה"ת.

**כדבר** קושית המנ"ח מ' כ"א, הנה לפי תירוצו של  
כ"ג נ"י לכאורה כשאין בידה לקיים מצות  
אכי"מ (אכילת מצה) תהי' פטורה ממצ"ע של סיפור  
יצי"מ ואיכמ"ל.

**ויל"ע** כי לכאורה במצרים גם הנשים התחייבו בכל  
המצוות של אותה הלילה כי עוד לא נאמר  
האי כללא של מ"ע שהזמ"ג וכו' ורק לענין חיוב מצה